

ПРОЛОГ

ПІВНІЧНИЙ ПРАК...

Від палючого сонця на чолі старого виступили крапельки поту, але він обхопив долонями склянку з гарячим солодким чаєм, немовби хотів їх зігріти. Не міг позбутися недоброго передчуття. Воно прилипло йому до спини, наче холодне мокре листя.

Розкопки завершилися. Курган просіяно шар за шаром, його нутрощі обстежено, позначено й відвантажено: намиста й підвіски, гліптика, фалоси, розмальовані охрою кам'яні ступи, виполіровані горщики. Нічого особливого. Ассирійська туалетна скринька зі слонової кості. І чоловік. Чоловічі кістки. Крихкі залишки космічної муки, що змушувала його колись замислюватися над тим, чи матерія віддзеркалювала прагнення Люцифера повернутися назад до Бога. Але ж тепер він знав це краще. Пахощі локриці й тамариску привернули його увагу до зарослих маками пагорбів; до вкритих очеретом рівнин; до нерівного кам'янистого путівця, що поривався стрімголов до чогось страхітливого. На північному заході був Мосул; на сході — Ербиль; південь належав Багдаду, Кіркуку й вогняній печі Навуходносора. Він посовгав ногами під столиком біля самотньої придорожньої чайхани й подивився на плями від трави на черевиках і штанах кольору хакі. Відсърбнув трохи чаю. Розкопки завершилися. І що тепер почнеться? Він почистив цю думку, мов шойно викопану глиняну знахідку, але не зміг позначити її відповідною биркою.

З чайхани долинуло чиєсь хрипке сопіння: до нього човгав зморшкуватий власник, здіймаючи порох своїми російськими черевиками, що він їх носив замість капців, тиснучи

п'ятами на задники, від чого ті аж рипіли. Його темна тінь ковзнула столом.

— *Каман чай, чавага?*

Чоловік у хакі похитав головою, дивлячись на черевики без шнурівок, укриті твердою й загуслою кіркою життєвого болю. Космічна речовина — розмірковував він нишком. Матерія, але й якимось чином остаточно дух. Дух і ці черевики були для нього лише аспектами чогось фундаментальнішого, чогось первісного й цілком відмінного.

Тінь пересунулася. Курд стояв і очікував, неначе древній борг. Старий у хакі поглянув у вологі й знебарвлені очі, на райдужну оболонку яких немовби наліпили мембрану яєчної шкаралупи. Глаукома. Колись він не зміг би полюбити цього чоловіка. Він витягнув гаманця й пошукав там монетку поміж іншими пошарпанними й зім'ятими дрібничками — кількома динарами; іракськими правами водія; вицвілим пластмасовим католицьким календарем, застарілим на дванадцять років. Там на звороті був напис: «ТЕ, ЩО ДАЄМО БІДНИМ, МИ ЗАБЕРЕМО ІЗ СОБОЮ ПІСЛЯ СМЕРТІ». Він розрахувався, залишивши п'ятдесят філсів чайових на потрісканому столі кольору печалі.

Рушив до свого джипа. Клацання ключа, що він його вставляв у замок запалювання, дуже виразно пролунало в тиші. На якусь мить він зупинився й замислено глянув удалину. Там мерехтіло в гарячому мареві, немов якийсь небесний острів, розмите видиво міста Ербіля, пласкі й ламані дахи якого височіли, мов курган, ширяючи в хмарах уламками заплямленого брудом благословення.

Листочки ще міцніше прилипли до його спини.

Щось чекало попереду.

— *Аллах ма'ак, чавага.*

Зігнилі зуби. Курд шкірився, махаючи рукою на прощання. Чоловік у хакі спробував знайти в нутрі свого ества якість тепло й спромігся на помах руки та силувану усмішку. Вона зів'яла, коли він відвернувся. Запустив мотор, розвернувся на вузькому химерному подвір'ї й попрямував до Мосула. Курд, ошелешений несподіваним відчуттям втрати, стояв і дивився, як джип набирає швидкість. Що він утратив? І що відчував у присутності того чужинця? Якусь безпеку — пригадалося йому; відчуття захищеності та глибинного гаразду. А тепер це все зникло

вдалині разом із джипом, що стрімко віддалявся. Він почувся на диво самотнім.

О шостій десять копітка інвентаризація була завершена. Мосульський доглядач старожитностей, араб з обвислими щоками, старанно вписував останнє надходження в гробсбук на письмовому столі. На якусь мить він зупинився, зануривши ручку в чорнильницю, і подивився на приятеля. Чоловік у хакі, здається, про щось замислився. Він стояв біля стола, тримаючи руки в кишенях, і дивився на якийсь висушений і позначений биркою відгомін минувшини. Доглядач якийсь час не рухався й зацікавлено його розглядав, але тоді знову зосередився на гробсбусі, вписав малесенькими акуратними літерами надходження, урешті-решт зітхнув і відклав ручку, зауваживши, котра вже година. Поїзд до Багдада відправлявся о восьмій. Доглядач промокнув сторінку й запропонував чаю.

І далі не відводячи очей від чогось на столі, чоловік у хакі похитав головою. Араб трохи стурбовано спостерігав за ним. Що це було? Щось відчувалося в повітрі. Він підвівся й підступив ближче; тоді відчув легеньке поколювання в потилиці, коли його приятель нарешті поворушився, простягнув руку по амулет і замислено поклав собі на долоню. Це була зелена кам'яна голова демона Пазузу, уособлення південно-західного вітру. Сферою його панування були хвороби й недуги. Голова була проколота. Власник амулета носив його як щит.

— Зло проти зла, — видихнув доглядач, мляво обмахуючи себе якимось французьким науковим журналом, обкладинка якого була заплямлена вологим від оливкової олії відбитком великого пальця.

Його приятель не поворухнувся; нічого не прокоментував. Доглядач схилив голову вбік.

— Щось трапилось? — запитав він.

Жодної відповіді.

— Отче Меррін?

Чоловік у хакі й далі, здається, не чув, поглинений розгляданням амулета, останньої своєї знахідки. За якусь мить знову його відклав, а тоді допитливо глянув на араба. Той щось сказав?

— Ні, отче. Нічого.

Вони ледь чутно розпрощалися.

Біля дверей доглядач дуже міцно стиснув руку старого чоловіка.

— У моєму серці є бажання, щоб ви нікуди не йшли.

Його приятель почав щось говорити про чай, про брак часу, про потребу щось зробити.

— Ні-ні-ні! Я мав на увазі, щоб ви не верталися додому!

Чоловік у хакі прикипів очима до крихточки вареного нуту, що застрягла в кутику арабового рота; але його погляд був відсутній.

— Додому, — повторив він.

Це слово пролунало мов епілог.

— У Штати, — додав араб-доглядач і сам одразу здивувався, чому він це зробив.

Чоловік у хакі задивився в темряву турботи приятеля. Йому ніколи не було важко полюбити цього араба.

— Прощайте, — неголосно мовив він, тоді швидко повернувся й вийшов у морок, що вже починав огортати вулички й подорож додому, що її довжина здавалась якоюсь невизначеною.

— Побачимося за рік! — гукнув йому вслід з одвірка доглядач. Але чоловік у хакі так і не озирнувся. Араб дивився, як віддаляється його постать, перетинаючи під кутом вузьку вуличку, і як його мало не збили з ніг стрімкі дрожки. Там сиділа якась огрядна арабка. Обличчя затінювала чорна мереживна чадра, що огортала її, мов саван. Мабуть, подумав араб, вона поспішала на якусь зустріч. Невдовзі він спустив з очей свого приятеля.

Чоловік у хакі квапливо простував, немов був змушений це робити. Залишивши позаду місто, він перейшов околиці, поспіхом перетнув Тигр, але, наближаючись до руїн, уповільнив ходу, адже з кожним кроком зародкове передчуття набирало дедалі чіткіших і жахливіших обрисів.

І все ж таки він мусив знати. Мусив приготуватися.

Дерев'яна дошка, що слугувала мостиком через каламутний потік Хоср, зарипіла під його вагою. І ось він уже був там, стоячи на пагорбі, де колись сяяла на весь світ Ніневія з її п'ятнадцятьма ворітьми, осердя ассирійських орд, що завдавали всім жаху. Тепер це місто було засипане кривавим порошком своєї приреченості. Але тут і далі був він, повітря було просякнуте ним, тим Іншим, хто нищив йому сни.

Чоловік у хакі скрадався руїнами. Храм Набу. Храм Іштар. Він відчував вібрації. Біля палацу Ашурбаніпала він зупинився, задивившись на вапнякову статую, що височіла *in situ*. Зазубрені

крила й кігті на ступнях. Опуклий, випнутий, цибулеподібний пеніс і викривлений у звіриному вищирі рот. Демон Пазузу.

Раптово чоловік у хакі осів.

Він похилив голову.

Він знав.

Це наближається.

Він дивився на куряву й видовжені тіні. Диск сонця почав уже зникати за обрієм, і був чутний невиразний гавкіт здичавілих псів, зграї яких блукали околицями міста. Він опустил рукави сорочки й застібнув їх на гудзики, відчувши легенький подув прохолодного вітру. Той дув із південного заходу.

Він квапливо рушив до Мосула, де його чекав поїзд, а серце в нього стислося від крижаного переконання, що невдовзі його почне переслідувати древній ворог, якого він ніколи не бачив ув обличчя.

Але він знав його ім'я.

ЧАСТИНА ПЕРША

ПОЧАТОК

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

Як короткий фатальний спалах від вибуху сонць, що лишає тьмяний слід в очах сліпого, початок того жажіття пройшов майже непомічено; у безумстві всього, що сталося потім, про нього, по суті, забули й ніяк не пов'язували із самим лихом. Важко про це судити.

Будинок здавали в оренду. То була цегляна, повита плющем колоніальна будівля в дільниці Джорджтаун у Вашингтоні, округ Колумбія. Похмура. Компактна. На протилежному боці вулиці простяглося студентське містечко Джорджтаунського університету, позаду була набережна, що стрімко спускалася до ділової М-стріт, а далі текла річка Потомак.

У ніч проти першого квітня в будинку було тихо. Кріс Макніл сиділа в ліжку, переглядаючи свої репліки до кінознімання, що мало відбутися наступного дня. Регана, її донька, спала у своїй кімнаті, а внизу, у кімнатці поруч із коморою, спала їхня прислуга, середніх літ подружжя Віллі та Карл. Приблизно о 12:25 ночі Кріс, спохмурнівши, відірвалася від свого сценарію. Їй почулося якесь постукування. Звуки були дивні. Приглушені. Глибокі. Ритмічні. Незрозумілий код, що його вистукував якийсь мрець.

Кумедно.

З хвилину вона прислухалася, потім спробувала не звертати уваги, але стукіт був такий настирливий, що заважав зосередитися. Кріс жбурнула сценарій на ліжку.

Господи, збожеволіти можна!

Вона встала, щоб усе з'ясувати.

Вийшла в передпокій, роздивилася навколо. Здавалося, звуки долинали зі спальні Регани.

Що вона там робить?

Кріс рушила передпокоюм, і стукіт став раптом гучнішим і частішим, та коли вона штовхнула двері й увійшла до кімнати, він раптово припинився.

Що за чортівня?

Її одинадцятирічна красунька спала, міцно притулившись до великої іграшкової панди з круглими очима. Панда злиняла від років, від багатьох теплих вологих поцілунків.

Кріс тихенько підійшла до ліжка й нахилилася над ним.

— Рег! Ти не спиш?

Спокійне дихання. Повільне. Глибоке.

Кріс розглянулася по кімнаті. Тьмяне світло з передпокою падало блідими смугами на малюнки Регани, на її скульптурки, на іграшкових звірів.

Ну що ж, Рег. Твоя матуся пошилася в дурні. Можеш тепер привітати її з першим квітня!

І все-таки Кріс знала, що це зовсім не схоже на Регану. Дівчинка мала боязку й невпевнену вдачу. Хто ж тоді пожартував? Її напівсонний мозок, що підсилив ледь чутний шурхіт у нагрівальних чи водопровідних трубах? Колись у горах Бутану вона годинами спостерігала за буддистським ченцем, що медитував, сидячи навпочіпки на землі.

Урешті-решт їй здалося, ніби вона побачила, як той левітує, хоча пізніше, переповідаючи будь-кому цю історію, незмінно додавала слово «можливо». Отож можливо, що й тепер її мозок, цей невтомний казкар, вигадав чергову ілюзію, цього разу звукову.

Дурниці! Я ж це справді чула!

Раптом вона глянула на стелю.

Он воно звідки! Легеньке шарудіння.

Шури на горищі, ото й тільки! Шури!

Вона зітхнула. *Так воно і є. Довгі хвости. Шурх, шурх.* Вона відчула дивну полегкість. А потім здригнулася від холоду. Кімната. Вона була крижана.

Кріс підійшла до вікна й перевірила його. Зачинене. Помалала радіатор. Гарячий.

Та що ж це таке?

Здивована, вона рушила до ліжка й доторкнулася рукою до Реганиної щоки. Шока була гладенька й ледь спітніла.

Мабуть, я захворіла!

Кріс глянула на доньку, на її кирпатий носик і вкрите ластовинням личко, швидко нахилилася над ліжком і ніжно поцілувала її в щоку.

— Я дуже тебе люблю, — прошепотіла вона, а тоді повернулася у свою кімнату, до ліжка й до сценарію.

Якийсь час вивчала його. Це мала бути перероблена версія музичної комедії «Містер Сміт вирушає до Вашингтона». Додали сюжет, пов'язаний зі студентськими заворушеннями. Кріс була в головній ролі. Вона грала вчительку психології, що стала на бік бунтівників. І це її бісило. «*Ця сцена провальна!*» — подумала вона. — *Це примітив!»* Своїм нехай і не надто вишколеним розумом вона просто не сприймала на віру лозунги і, мов цікава сорока, постійно намагалася додзьобатися крізь багатослівне словоблуддя до блискіток прихованих фактів. Тому й у цьому бунті вона не вбачала жодного сенсу. «*Чому це так?*» — дивувалася вона. — *Конфлікт поколінь? Дурниці. Мені ж тридцять три. Просто це примітив, ось і все, це!.. Вгамуйся. Ще тільки тиждень».*

Вони вже завершили студійне знімання в Голлівуді, тож залишилися відзняти лише кілька натурних сцен у студентському містечку Джорджтаунського університету, починаючи від завтра.

Важкі повіки. Її вже хилило на сон. Наступна сторінка була химерно подерта. Її режисер — британець Берк Деннінгз. Коли він ставав особливо напруженим, то відривав тремтячими пальцями вузьку смужечку тієї сторінки сценарію, що траплялася йому під руки, а тоді поволі її жував, сантиметр за сантиметром, аж поки вона вся не опинялася в його роті мокрою паперовою кулькою.

«Шалений Берк», — подумала Кріс.